

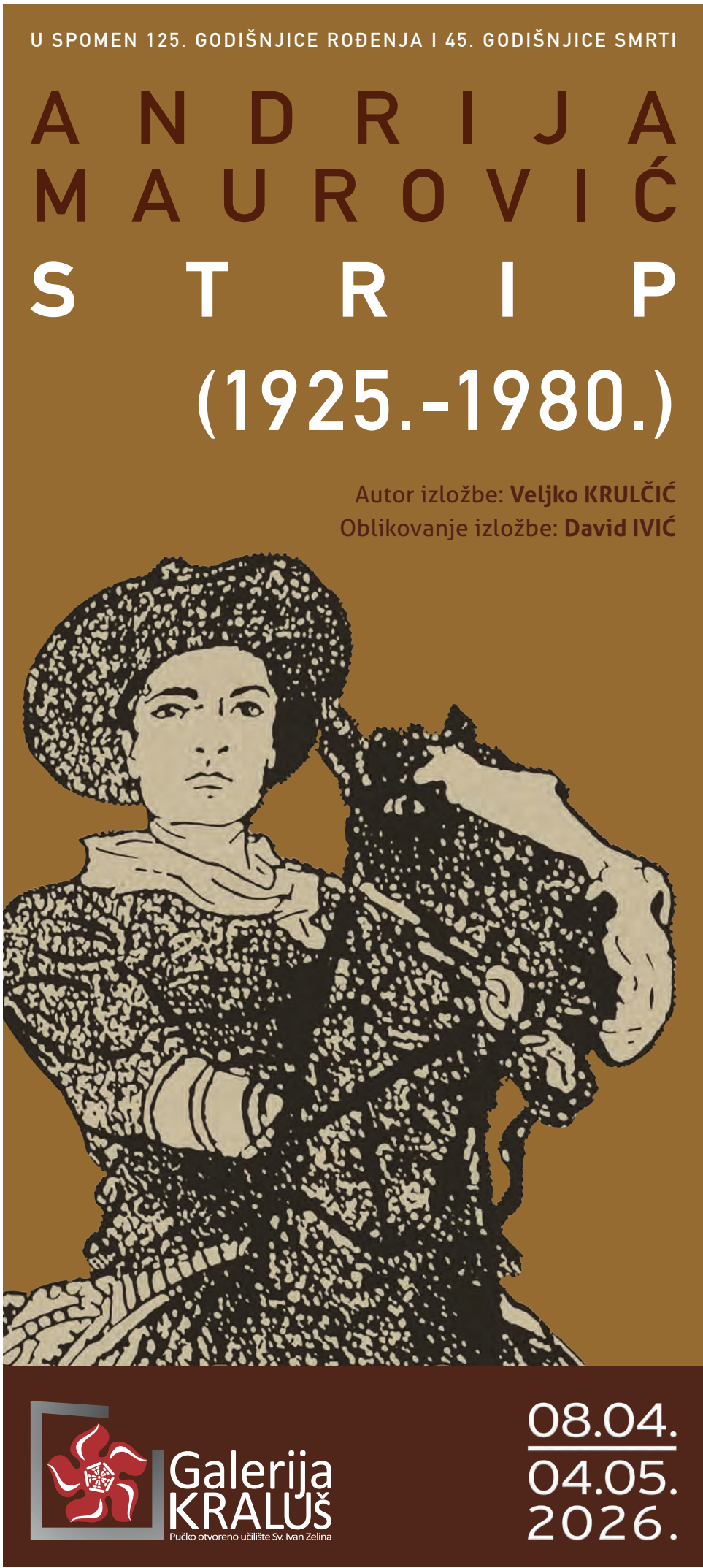

VELJKO KRULČIĆ (autor izložbe), novinar i publicist, rođen je 1962. u Puli. Stripove je bezgranično zavolio kao dijete, a njime se počeo baviti u srednjoškolskim danima. Otad do danas posebice se zanima za povijest hrvatskog stripa: crtače, scenariste, junake, listove i revije, urednike, memorabiliju... Autor je više strip monografija i knjiga, urednik i priređivač niza albuma domaćih autora. Kustos je 60-ak tematskih i pojedinačnih izložbi stripa.

Najviše je posvećen istraživanju opusa (i lika) Andrije Maurovića, o kojem je realizirao monografiju („Maurović“, 1986.), spomenar („Mauroviću, s ljubavlju“, 2009.) i kronologiju („Maurović: od Mula do Mula“, 2023.); te brojne strip-albume i knjige: „Priče o odvažnim ljudima“, „Seoba Hrvata“, „Podzemna carica“, „Gunka Das & Lutalica Chagos“, „Grob u prašumi“, „Ljubavnica s Marsa“, „Crni jahač“, „Misterij Zelenih močvara“, „Zlato“, „Brod bez kompasa“, „Mrtvačka trojka“. Autor je i niza Maurovićevih izložbi, koje su organizirane u Zagrebu, Parizu, Ohridu, Beogradu, Kotoru, Nišu, Sarajevu, Novom Sadu, Celju, Zenici, a sada i u Sv. Ivanu Zelini.

Program je sufinanciran sredstvima
Ministarstva kulture i medija
Republike Hrvatske

UMJETNOST STRIPA ANDRIJE MAUROVIĆA

Desetljećima se u ovdašnjoj strip-publicistici, uključujući i povijesne preglede devete umjetnosti navodila 1935. kao godina u kojoj je Maurović počeo crtati stripove, nastavno da je sa njegovom „Vjerenicom mača“ koja je prvi susret s čitateljima dnevnog lista „Novosti“ imala 12. svibnja 1935. – rođen hrvatski strip!

Međutim, nakon što se malo dublje i temeljitije zagrebe u komplete humorističkog tjednika „Koprive“, kao i u pojedine dječje listove počev od 1925., pa nadalje naići će se (povremeno) na Maurovićeva karikaturalna ostvarenja (cjeloviti geg u više crteža, najčešće na jednu stranicu) koja imaju sva obilježja stripa. Da ne ističem, posebno, činjenicu kako je Maurović višekratno uskakao kao „zamjena“ Sergeju Mironoviću Golovčenku - kao crtač „Maksa i Maksića“, stripa s kojim je zapravo i započela povijest stripa na našim (geografskim) prostorima.

Stoga smatram da za deset godina (od 1935.) unatrag trebamo pomjeriti „početak“ strip-karijere Andrije Maurovića - na strip „Kćerka velegrada“ (jedna tabla) iz „Kopriva“ br. 22 od 30. svibnja 1925., kojeg je 24-godišnji umjetnik i osobno atribuirao.

Profesionalnu karijeru stripaša Maurović je priveo svom završetku krajem 60-ih godina, nakon što ga je „Plavi vjesnik“ angažirao da crta strip „Povratak Starog Mačka“.

Međutim, u umjetnikovoj stripografiji postoje i dva stripa iz „Studentskog lista“, objavljena 1976. i 1980. godine, pa ovaj potonji „Nemoralni...“ (datum - 25. travanj), neovisno što se tematski odnosi na pornografski opus i što je crtan olovkom, smatram „završetkom“ Maurovićeve strip-karijere.

Otuda i naziv izložbe „Andrija Maurović, strip: 1925. – 1980.“.

Bilo kako bilo, Maurović je ostavio duboki trag u kolektivnoj memoriji generacija i generacija svojih suvremenika sa stripovima (čitatelji su ga naprosto – voljeli!), s nezaboravnim pričama najrazličitijih žanrova i tematike, s likovima kojima je udahnuo „crtani“ život i koji su u njegovoj interpretaciji, odnosno vizualizaciji postajali „veći od života“.

Šezdesetak (kompletnih) stripova koje Maurović crtao u razdoblju od sredine 30-ih pa do druge polovice 60-ih godina čine sam europski i svjetski vrh devete umjetnosti.

Neponovljiv je to, fascinantan i inovativan opus, u cjelini „autorskog“ tipa, žanrovski i tematski raznovrstan (od znanstvene fantastike, preko nacionalne povijesti do vesterna i „partizana“; od čega je iznenađujuće veliki broj ostvarenja nastao prema književnim predlošcima); iznimno visokih dometa, koliko po likovnim kvalitetama svojih strip-crteža, korištenjem tehnike chiaroscuro i (tiskarskim) mogućnostima rastera, toliko i po redateljskom umijeću vizualnog pripovjedanja kojeg je umjetnik u njima demonstrirao.

Spominjem neke od naslova: „Ljubavnica s Marsa“, „Podzemna carica“, „Zlatarevo zlato“, „Kugina jahta“, „Ognjem i mačem“, „Trojica u mraku“, „Sedma žrtva“, „Gospodar zlatnih bregova“, „Sablast Zelenih močvara“, „Posljednja pustolovina Starog Mačka“, „Zlato“, „Brod bez kompasa“, „Seoba Hrvata“, „Grob u prašumi“, „Meksikanac“, „Opsada“, „Cvijet u kamenu“, „Jahač Usamljene zvijezde“, „Protiv smrti“, „Kišova zagonetka“, „Grička vještica“, „Djevojka sa Sijere“, „Biser zla“, „Čuvaj se senjske ruke“, „Posljednja petorica“, „Tajanstveni kapetan“, „Blago Fatahive“...

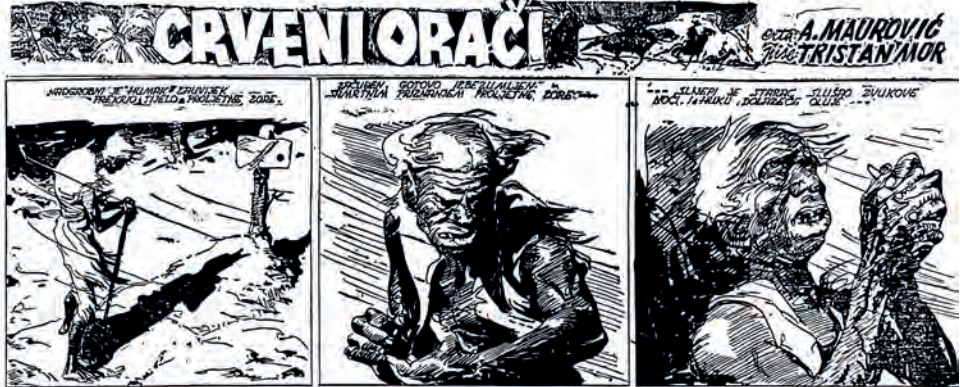
U njima sve pršti od eksplozivne kreativnosti i savršene simbioze vrhunskog „arta“ i vrhunske „zabave“.

Posredno ili neposredno sa svojim strip-ostvarenjima, Maurović je „odgojio“ i bio uzor i poticaj generacijama crtača s ovih prostora, što su oni višekratno puta javno potvrđivali.

Nije nevažno, štoviše od značenja je što je Maurović stripove crtao po scenariističkim predlošcima najboljih hrvatskih strip-scenarista svog vremena: Krešimira Kovačića, Franje Fuisa, Stanka Radovanovića – Žrnovačkog, Marcela Čuklija, Nikše Fulgozzija, Norberta Neugebauera, Rudija Aljinovića...

Najkraće, Maurovićevo strip stvaralaštvo je u ravni s onim autorima (Miltonom Caniffom, Carlom Barksom, Vinsorom McCayem, George Herrimanom, Wallace Woodom, Elzi Crisler Segarom, Hugom Prattom, Halom Fosterom, Jeanom Giraudom, Edgar P. Jacobsom, Willom Eisnerom, Frankom Millerom) koji su uspjeli postići ono najumjetničkije, najestetskije, ono najoriginalnije, crtački najbravuroznije, ali i ono što se kolokvijalno smatra stripovski „najmoćnije“, najnadahnutije, najsenzibilnije, najingenioznije i najfascinantnije... u sveukupnoj povijesti stripa, čiji su počeci – podsjećam - vezani za sam kraj XIX stoljeća.

Od 1976. Maurovićevi stripovi su se počeli izlagati u galerijama i muzejima, a pet godina kasnije i objavljivati u albumima i strip-knjigama. O njemu i njegovom radu snimljeno je nekoliko dokumentarnih i televizijskih filmova. Zastupljen je u oba izdanja „Svjetske enciklopedije stripa“ Maurice Horna 1976. i 1999. godine, kao i u njenom talijanskom izdanju.

Andrija Maurović (rođen 29. ožujka 1901. godine u ribarskom mjestашcu Muo, kod Kotora, tada u sastavu Austro-Ugarske monarhije, danas Crna Gora) je snagom svog talenta, svoje iskonske originalnosti, crtačkim umijećem i ekspresivnošću ostavio neizbrisivi trag u vizualnoj kulturi, ostvarivavši pritom iznadprosječne, zapravo vrhunske domete takorekuć u svemu čime se bavio. Karijeru i život obilježili su mu likovnost i primjenjena umjetnost.

U kontinuitetu je stvarao od gimnazijskih dana u Dubrovniku (tamo je još kao 18-godišnjak izlagao slike, da bi godinu kasnije imao i vlastitu izložbu), pa sve do smrti.

Maurović je, primjerice, crtao i za vrijeme služenja vojnog roka, odnosno pohađanje škole za rezervne oficire u Nišu 1922/23, ali i tijekom boravka u partizanima 1944/45. godine.

U Zagrebu je Andrija Maurović u listopadu 1923. upisao Kraljevsku akademiju za umjetnost i umjetni obrt s namjerom da stekne diplomu „profesora crtanja u srednjim školama“. Završio je prva dva semestra Akademije, da bi se nakon toga „prepustio“ tržištu i svojim crtežima, ilustracijama, stripovima, karikaturama, naslovnim stranicama knjiga, plakatima, slikama, razglednicama na najrazličitije teme... i obilježio naredna desetljeća hrvatske i (ondašnje) jugoslavenske popularne kulture. To je potrajalo do fizičkog odlaska u „bolja prisjećanja“ 2. rujna 1981., kao posljedica neizlječive upale pluća.

„Koprive“, „Svijet“, „Kulisa“, „Vrelo“, „Smilje“, „Jutarnji list“, „Mali istranin“, „Novosti“, „Oko“, „Jadranska straža“, „Mickey Strip“, „Zabavnik“, „Novi svijet“, „Srpska riječ“, „Pionirska zastava“, „Plavi vjesnik“, „Front“... tek su neki od listova čiji su čitatelji bili suvremenici Maurovićevih likovnih priloga. Opojna vizualna ljepota, ekspresivnost u crtežima, životnost protagonista, sjajno dočarana atmosfera i ambijentalnost, uvjerljivost – neki su od elemenata umjetnikova djela.

Andrija Maurović ilustrirao je i crtao naslovnice stotina i stotina knjiga, angažirali su ga nakladnici iz Beograda, Ljubljane, Sarajeva, Novog Sada, Pule, Zagreba... Narudžbe nije odbijao. Nazor, Šenoa, Kolarić – Kišur, Fuis, Hofman, Seliškar, Tomić, Vern, Nušić, Špoljar, Car Emin, Nikolić, Ježić, Dickens, Fržop, Lovrak, Babić, Mikić, Sagan, Diklić, Kumičić, Fega, Čerkez, Kostić, Simenon, Bilušić, London, Škrljc, Bulajića, Shaw... neki su od pisaca čija je djela Maurović na svoj prepoznatljiv način crtački „oživio“.

U razdoblju nakon Drugoga svjetskoga rata crtao je plakate (od političkih i filmskih do propagandnih).

Zanimljivo, njegov posljednji umjetnički rad bio je plakat za kazališnu predstavu „Život na dražbi“ (Teatar ITD, 1979.) prema tekstu Franje Fuisa, izvorno napisanom 1940./41. godine za zagrebački HNK.

Andrija Maurović znao je izrađivati portrete po narudžbi, a bavio se je intenzivno i slikarstvom. Štoviše, u zenitu svog stvaralaštva, u posljednjoj dekadi života, Maurović se je u javnim nastupima trudio ostaviti dojam da je najprije i prije svega – slikar! (**v. k.**)

Andrija Maurović – i rodonačelnik stripa i multimedijalni umjetnik

Andrija Maurović ne samo kao rodonačelnik hrvatskog stripa već i kao gotovo prometejska umjetnička osobnost, važna je i nezaobilazna pojava u domaćem kulturnom ambijentu većeg dijela XX-og stoljeća. Njegov ekspresionistički crtež i fantastičan osjećaj za kadar i dramaturgiju, slikarske kompozicije koju vidimo već od prvog pravog stripa „Vjerenica mača“ (1935), nastaju u opreci između miteuleropske osjećajnost i Krležina ekspresionističkog radikalizma. Ta polivalentnost između neobuzdane prirode stvarnosti i tada tek nastajuće nove medijske kulture nastavlja se kasnije u svim njegovim stripovskim i ilustrativnim radovima. Njegovanje apsurdna iskazuje i u tome što ne prihvaća niti jedan slikarski pravac u likovnoj umjetnosti prošlog stoljeća osim realizma, dok je pak stripovski u vrhu svjetske produkcije, tako da danas nema povijesti stripa koja bi ga zaobišla.

Kompozicija Maurovićevih crteža ne može se sasvim objasniti bez njegova smisla za filmsku kompoziciju i dramski pokret, do kojeg je došao zahvaljujući i vlastitom glumačkom iskustvu kada je kao mladić glumio u nekom kasnije izgubljenom češkom filmu. Fascinacija novom umjetnošću (film, strip) bila je presudna za oblikovanje njegove slikarske i crtačke ekspresije.

Nadalje, posebno je važno naglasiti kako je Maurović ustvari naš prvi multimedijksi umjetnik jer u svom izrazu baštini tehnike i vještine koje je donijelo i omogućilo novo doba i nove tehnologije (roto štampa, fotografija, film, radio) i općenito industrijsko doba. Također, time je pokazao kako i elitna umjetnost (crtački perfekcionizam) može postati popularan subjekt masovne i popularne kulture (stripa, reklamnih ilustracija, ambalaže, itd.).

Marijan Grakalić